

Nadering dekseizoen

Ongeveer tweederde van de Nederlandse schapenbedrijven met meer dan dertig dieren voert jaarlijks dieren aan; bij de meeste bedrijven gaat dat waarschijnlijk vooral om rammen maar op twintig procent van die bedrijven gaat het ook om ooiën. Daarnaast verhuizen in de dekperiode de nodige dieren tijdelijk naar een ander bedrijf. Dierbewegingen kunnen niet alleen leiden tot insleep van ziekten maar ook tot insleep van resistente maagdarmwormen, ectoparasieten, leverbotten en bacteriën die op termijn voor problemen kunnen zorgen als blijkt dat de gebruikelijke geneesmiddelen niet meer werken. Door aangevoerde dieren altijd eerst in quarantaine te zetten, niet alleen bij aankoop maar ook na deelname aan keuringen en bij het huren van dekrammen, nemen de risico's op insleep van problemen duidelijk af. De quarantaineperiode is in eerste instantie bedoeld om aangevoerde

dieren goed te observeren en te controleren op uitwendige parasieten en rotkreupel. Daarnaast is mestonderzoek op maagdarmworm- en leverbotinfecties aan te raden. In alle gevallen is het wenselijk om de aangevoerde dieren tijdens de quarantaineperiode twee keer tegen maagdarmworminfecties te behandelen met middelen uit verschillende groepen. Tien tot veertien dagen na een correct uitgevoerde behandeling is mestonderzoek nodig om het effect van behandeling te controleren. De lengte van de quarantaineperiode zou minimaal twee weken maar bij voorkeur twee maanden moeten zijn. Dit betekent dat bedrijven die op 1 oktober de ram bij de ooiën doen, de dekrammen bij voorkeur vóór 1 augustus in quarantaine zetten. Vóór aanvoer is het verstandig om dierziektenstatus en scrapie genotype te controleren.

Kopervergiftiging bij lammeren van melkschapen

Op een startend melkschapenbedrijf trad in het voorjaar van 2019 sterfte op van tientallen lammeren na verschijnselen van kopervergiftiging. Bij pathologisch onderzoek werden verhoogde leverkoperwaarden vastgesteld. Het op grote schaal optreden van kopervergiftiging bij jonge lammeren is uitzonderlijk. In dit geval bleek dat het kopergehalte in het krachtvoer veel te hoog was. Bij lammeren met een nog niet een volledig ontwikkelde pens wordt koper zeer efficiënt opgenomen. Dit is niet zonder risico. Stapeling van koper in de lever kan later, vaak na een stressmoment, leiden tot bloedafbraak en acute sterfte. In dit geval trad sterfte met name op na hittestress. Het verantwoord ontkoperen van de lever is een vrijwel onmogelijke opgave en zolang het leverkopergehalte te hoog is kan stress leiden tot uitval. In dit geval is besloten om alle dieren af te

voeren. GD adviseert om voorzichtig te zijn met verstrekking van extra koper en dat alleen te doen als is aangetoond dat het noodzakelijk is.

Via VeekijkerNieuws houden wij u elk kwartaal op de hoogte van nieuws uit de monitoring van diergezondheid bij kleine herkauwers. Mocht er tussendoor iets belangrijks spelen dan sturen wij u daarover een e-mail.

Aandachtspunten komend kwartaal

- Leverbotprognose
- Voeding drachtige ooiën
- Abortus

Aanmelden sectiemateriaal

U kunt dieren bij GD 24 uur per dag, 7 dagen per week aanmelden voor pathologisch onderzoek. Dit kan via www.gddiergezondheid.nl/ophaaldienst of via 0900-2020012. Wij halen dieren die 's avonds voor 22.00 uur zijn aangemeld de eerstvolgende werkdag op. Belt u 's ochtends? Dan bekijkt de planner of de opdracht nog in de route past. Het is voor een optimaal onderzoek van belang een goede en volledige anamnese toe te voegen, vers materiaal in te sturen (koelen in warme tijden) en een dier te selecteren dat representant is van het probleem waar u een antwoord op wilt hebben.

Opvolging: haemonchose

In het voorjaar van 2019 werd door middel van pathologisch onderzoek haemonchose aangetoond bij schapen. In de regel betrof het jaarlingen die hadden afgelamd en inmiddels al langere tijd op stal stonden. Het betrof dus geen recente infectie, maar een haemonchus-infectie die op het moment van opstallen in "winterslaap" was. Rondom het aflammen werden de L4-larven volwassen en zijn massaal bloed gaan consumeren in de lebmaag waardoor anemie en sterfte optrad.

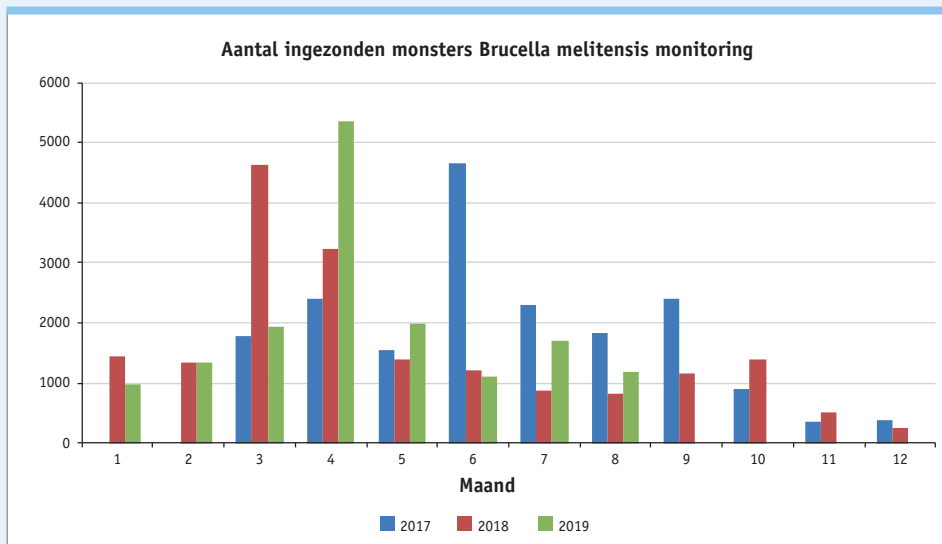
Dit fenomeen wordt reeds een aantal jaren gezien. Daarnaast werd al vroeg in het jaar melding gemaakt van hoge EPG's voor strongylustype-eieren.

In de zomermaanden werden regelmatig problemen met haemonchose gemeld bij de Veekijker en ook bleek het aantal inzendingen voor pathologisch onderzoek waarbij haemonchose als doodsoorzaak werd vastgesteld hoger te liggen dan in 2018. Ook zijn opnieuw verdenkingen geuit over resistentie.

Monitoring *Brucella melitensis* in 2019

GD voert de monitoring op *Brucella melitensis* uit. Om het minimaal benodigde aantal van 1475 te bemonsteren bedrijven te halen communiceert GD veel met de geselecteerde dierhouders en hun dierenarts. Het is aan de pieken, die overeenkomen met de herineringmomenten (juni 2017, maart 2018 en maart 2019), te zien dat communicatie een gunstig effect heeft. In totaal zijn in de

eerste zeven maanden van 2019 van 1.000 bedrijven 12.081 monsters onderzocht. In onderstaande figuur is het aantal ingezonden monsters per maand in 2017, 2018 en 2019 weergegeven. In oktober zullen de geselecteerde dierhouders en dierenartsen die nog niet ingestuurd hebben nog een reminder krijgen.

Figuur. Het aantal monsters dat voor de monitoring op *Brucella melitensis* werd ingestuurd in 2017 (blauw), 2018 (rood) en 2019 (groen)

Bel de Veekijker

Op werkdagen kunt u rechtstreeks contact opnemen met de Veekijker: **0900 - 710 00 00**. Via het keuzemenu kiest u de diersoort waar u informatie over wilt hebben. Het team Kleine herkauwers is bereikbaar van 15.00-17.00 uur.

vlnr: Piet Vellema, Karianne Lievaart-Peterson, René van den Brom, Eveline Dijkstra en Sander Prins

Vlekziekte

In het voorjaar van 2019 werd een lam van enkele maanden oud met polyarthritis aangeboden voor pathologisch onderzoek en daarbij werd vlekziekte, veroorzaakt door de bacterie *Erysipelothrix rhusiopathiae*, vastgesteld. Deze bacterie is in de regel goed gevoelig voor antibiotica maar door het late stadium waarin de ziekte wordt opgemerkt is reeds irreversibele schade aan de gewrichten ontstaan. Er wordt aangenomen dat de bacterie in veel gevallen al rondom de geboorte lammeren binnenkomt. Preventie van vlekziekte door hygiëne, navel-desinfectie en goed biestmanagement is van belang. Deze bacterie kan ook binnendringen via wondjes. Een berucht voorbeeld is gebruik van een met de vlekziekte verontreinigd voetenbad in het kader van de aanpak van besmettelijke klauwaandoeningen.

Diergezondheidsbarometer Kleine Herkauwers

Ziekte/aandoening/ gezondheidskenmerk	Korte omschrijving	Rustig ¹	Verhoogde aandacht ²	Nader Onderzoek ³
Artikel 15 ziekten (aangifte- en bestrijdingsplichtig)				
<i>Brucella melitensis</i> -brucellose	Nederland behoudt op basis van de monitoring in 2018 de vrij-status.	*		
<i>Brucella ovis</i> -brucellose		*		
<i>Coxiella burnetii</i> -Q-koorts	In 2016 is het laatste melkgeitenbedrijf vrij verklaard van een infectie met <i>Coxiella burnetii</i> . Nog steeds veel aandacht voor Q-fever.		*	
Mond-en-klauwzeer (MKZ)	Geen MKZ in Nederland sinds 2001.	*		
Scrapie	Bijna geen gevallen meer in de afgelopen tien jaar.	*		
Bluetongue (BT)	Sinds 2012 is Nederland officieel BT-vrij. In Europa meerdere haarden van BT. Recent is BTV-8 in het zuidwesten van Duitsland en in België aangetoond.		*	
Peste des petits ruminants (PPR)	Nog nooit in NL.	*		
Schapen- en geitenpokken	Nog nooit in NL.	*		
Artikel 100 ziekten (meldingsplichtig)				
Salmonellose	Sinds 2016 gevallen van salmonellose bij geitenlammeren veroorzaakt door <i>S. Typhimurium</i> . De isolaten bleken ongevoelig voor meerdere antibiotica. Op meerdere bedrijven zijn ook mensen ziek geworden en bij mens en dier is hetzelfde MLVA-type van de bacterie gevonden. In 2017 heeft GD een onderzoeksvoorstel gepresenteerd aan de sector. Ook in 2019 is salmonellose vastgesteld als oorzaak van massale sterfte bij lammeren. GD heeft een inventarisatie uitgevoerd op twee melkgeitenbedrijven naar mogelijkheden om <i>Salmonella</i> spp. aan te tonen.		*	* Nader onderzoek is nodig om te begrijpen wat de bron van infectie is en waar salmonella zich schuil houdt buiten het aflamseizoen. Kennis is nodig om problemen in de toekomst te kunnen voorkomen.
Campylobacteriose	Enkele gevallen per jaar.	*		
Listeriose	Listeriose veroorzaakt de laatste jaren meer problemen bij schapen maar vooral bij melkgeiten. Op melkgeitenbedrijven worden regelmatig hoge uitvalspercentages gemeld. Soms doen melkverwerkers onderzoek naar listeria in tankmelk; onbekend is hoe lang uitscheiding van listeria in melk plaatsvindt.		*	* Nader onderzoek naar de bij mens en dier gevonden types en naar de uitscheiding in melk is gewenst.
Toxoplasmose	Enkele bevestigde gevallen per jaar; seroprevalentie is hoog bij schapen en geiten.	*		
Echinococcose	In de afgelopen jaren geen gevallen.	*		
Yersiniose	Enkele gevallen per jaar.	*		
Leptospirose tgv <i>L. Hardjo</i>	Al jaren geen gevallen bij schapen en geiten.	*		
Zwoegerziekte	Veel voorkomend; grote problemen op grote bedrijven.	*		

Vervolg tabel

Ziekte/aandoening/ gezondheidskenmerk	Korte omschrijving	Rustig ¹	Verhoogde aandacht ²	Nader Onderzoek ³
Overige OIE lijst aangifteplichtige ziekten in Nederland				
<i>Chlamydia abortus</i> - enzoötische abortus	Bij geiten en schapen al jaren één van de belangrijkste infectieuze oorzaken van abortus.		*	
<i>Fasciola hepatica</i> - leverbotziekte	Door droogte bijna geen leverbot in herfst en winter 2018/2019. Af en toe chronische infecties. Alertheid geboden in gebieden met verhoogd grondwaterpeil.	*		
<i>Mycobacterium avium</i> subsp. <i>paratuberculosis</i> - paratuberculose	Regelmatig gevallen in de melkgeitenhouderij. Ook op kinderboerderijen wordt af en toe paratuberculose vastgesteld. Soms wordt de diagnose bij schapen gesteld.	*		
Ecthyma	Als in andere jaren.	*		
<i>Francisella tularensis</i> - tularemie	Sinds 2011 besmette hazen en enkele humane tularemie patiënten in Nederland.		*	
Caprine arthritis encephalitis- CAE	Veel voorkomend. Op grotere bedrijven gedraagt het CAE-virus zich soms niet als lentivirus; op meerdere bedrijven seroconversie bij enkele tientallen procenten van de dieren binnen een jaar. Biosecurity en correcte steekproef essentieel (geldt ook voor CL).		*	
Uit monitoring				
Kopervergiftiging bij melkschapenlammeren	Op melkschapenbedrijf trad sterfte op van tientallen lammeren door kopervergiftiging na hittestress. De oorzaak van de kopervergiftiging lag in de verstrekking van een te koperrijk rantsoen.		*	
Maagdarmworminfecties	Haemonchose zorgde in juli voor grote problemen op schapenbedrijven. Anthelminticumresistentie speelt op veel bedrijven. Ook werden al vroeg in 2019 hoge EPG's aangetoond. Alleen behandelen indien noodzaak is aangetoond.		*	
Dosering vaccin tegen Q-fever bij schapen	Onduidelijkheid over de te gebruiken dosering bij schapen.		*	
Biestverstrekking geitenlammeren	Sterfte vastgesteld van geitenlammeren door gebruik van biestpomp.		*	*
Cerebrocorticale necrose (CCN) bij geitenlammeren	CCN wordt al een aantal jaren vastgesteld als doodsoorzaak van geitenlammeren. In sommige gevallen betreft het grote aantallen dieren. Het verstrekte rantsoen speelt een belangrijke rol bij het optreden van CCN.		*	

Monitoring Diergezondheid

Royal GD voert sinds 2002 de diergezondheidsmonitoring in Nederland uit in nauwe samenwerking met onder andere de diersectoren, het bedrijfsleven, het ministerie van LNV, dierenartsen en veehouders. De informatie die in de monitoring wordt gebruikt, wordt op verschillende manieren verzameld waarbij het initiatief gedeeltelijk bij dierenartsen en veehouders en gedeeltelijk bij GD ligt. De informatie wordt integraal geïnterpreteerd om de doelstellingen van de monitoring, het snel signaleren van diergezondheidsproblemen enerzijds en het volgen van trends en ontwikkelingen anderzijds, te bereiken. Samen werken we aan diergezondheid in belang van dier, dierhouder en samenleving.